

12. Luchenko, D. (2003) *Kontrolne provadzhennia* [Control proceedings]. Candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Dobrovol'ska, B. (2018) *Pravovi zasady standartyzatsii ta sertyfikatsii v Ukraini* [Legal basis of standardization and certification in Ukraine.]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 38, 278–282.
14. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti z vyrobnytstva likarskykh zasobiv, optovoi ta rozdribnoi torhivli likarskymy zasobamy, importu likarskykh zasobiv (krim aktyvnykh farmatsevtichnykh inhrediientiv) № 929* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the Licensing conditions for conducting business activities in the production of medicinal products, wholesale and retail trade of medicinal products, import of medicinal products (except for active pharmaceutical ingredients)] (2016, November 30). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF#Text>
15. *Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy pro Poriadok provedennia pidtverdzhennia vidpovidnosti umov vyrobnytstva likarskykh zasobiv vymoham nalezhnoi vyrobnychoi praktyky № 1130* [Order of the Ministry of Health of Ukraine on the Procedure for Confirmation of the Conformity of the Conditions of Production of Medicinal Products to the Requirements of Good Manufacturing Practice]. (2012, December 27). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-13#n14> [in Ukrainian].
16. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro Poriadok derzhavnoi reiestratsii (perereiestratsii) likarskykh zasobiv № 376* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Procedure for state registration (re-registration) of medicinal products] (2005, May 26). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2005-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
17. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro Poriadok zdiisnennia derzhavnoho kontroliu yakosti likarskykh zasobiv, shcho vvoziatsia v Ukrainu № 902* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Procedure for State Quality Control of Medicinal Products Imported into Ukraine] (2005, September 14). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/902-2005-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
18. *Zakon Ukrainy Pro dozvilnu systemu u sferi hospodarskoi diialnosti № 2806-IV* [Law of Ukraine On the permit system in the field of economic activity] (2005, September 6). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 48, 483.

Стаття надійшла до редакції: 25.05.2023

УДК 340.12

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-344-351

Гураленко Наталія Анатоліївна,

доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права та прав людини

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

e-mail: n.huralenko@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0884-215X>

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ РЕЛЯЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ

У статті досліджено значення в сучасній реляційній техніці так званих деонтологічних практичних понять в сенсі Г. Г. фон Врігта, тобто таких понять, які орієнтуються на поняття обов'язку, або, інакше кажучи і точніше, на поняття веління, заборони, дозволу і права на дещо. Проаналізовано один із аспектів тези Р. Алексі про те, що теорія принципів – це теорія цінностей, очищена від хистких припущень. Оцінено перспективи залучення деонтологічних практичних понять до сучасної реляційної техніки. Для досягнення цієї мети розглядаються такі питання, як: яка теорія норм та відповідна їй теорія форм застосування права використовуються в теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі і які перспективи залучення здобутків цих теорій до сучасної реляційної техніки.

Показано, що теорія раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі – це сучасний методологічний напрям, в центрі уваги якого перебувають деонтологічні практичні поняття як елемент нормативного виміру права, а також який приділяє увагу аналітичному виміру права. Особливістю цієї теорії, яку можна називати аргументативною юриспруденцією, є дуальна теорія норм, базисом якої є розрізнення правил і принципів, причому в першому випадку йдеться про норми, які можуть бути або виконані, або не виконані, а в другому – про норми, які можуть бути виконані різною мірою. Принципи при цьому вважаються веліннями оптимізації, зважування яких має завершуватися формуванням норм для вирішення в сенсі С. Ерліха. Показано, як теорії норм Р. Алексі кореспондує теорія таких форм застосування права, як субсумція під правило і зважування принципів. Відзначено, що дискурстеорія Р. Алексі не є інтегративною в сенсі сполучення субсумції і зважування, оскільки субсумція в ній розуміється як внутрішнє виправдання, а зважування – як субсидіарне зовнішнє виправдання правового рішення.

Реляційна техніка в статті розуміється як комбінована методика, яка зосереджена, з одного боку, на підготовці реферату, складного експертного висновку (вотума) і присуду (Г. Даубеншпек та ін.), а з іншого боку, на вмінні складати простий експертний висновок в експертному стилі опрацювання правової справи. Простий експертний

висновок стосується тільки матеріального права, складний – як матеріального, так і процесуального. Сучасною реляційною технікою вважається реляційна техніка з другої половини XIX століття і дотепер.

Продемонстровано, що залучення здобутків аргументативної юриспруденції Р. Алексі до реляційної техніки потрібно вітати, оскільки, по-перше, неінтегративна в зазначеному вище сенсі модель такої юриспруденції є доволі простою, що не створює непереборних труднощів в перенесенні її з абстрактної і теоретичної площини в конкретну і практичну площину навчальної методики, по-друге, аргументативна юриспруденція і справді пропонує кращі можливості для розвитку реляційної техніки за рахунок деонтологічних практичних понять, а не аксіологічних чи інших.

Ключові слова: юридична методологія, теорія юридичної аргументації, Р. Алексі, Г. Даубеншпек, деонтологічні практичні поняття, обов'язок, правила і принципи, зважування принципів, теорія раціонального юридичного дискурсу, норми для вирішення, нормативний вимір, аналітичний вимір

Huralenko N. DEONTOLOGICAL BASICS OF MODERN RELATIONAL TECHNIQUE

The article under studies aims at determining the role of the so-called deontological practical concepts in the sense of G. H. v. Wright (the concepts that are oriented to the notion of duty or obligation. To put it differently and more precise – to the notions of command, prohibition, permission, and right to something) in modern relational technique. The article reveals one of the aspects of R. Alexy's hypotheses regarding the theory of principles: it is a theory of values purified from shaky assumptions.

The purpose of the article is to assess the prospects of involving deontological practical concepts in modern relational technique. In order to achieve this goal, it is essential to outline the following issues: which theory of norms and the corresponding theory of forms of application of law are used in the theory of rational juridical discourse by R. Alexy and what are the prospects for incorporating the accomplishments of the above theories into modern relational technique.

The article points out that R. Alexy's theory of rational juridical discourse is a modern methodological trend, which focuses on deontological practical concepts as an element of the normative dimension of law. It lays particular emphasis on the analytical dimension of law as well. The main peculiarity of this theory, which can be also referred to as argumentative jurisprudence, is the dual theory of norms that relies on the distinction between rules and principles, the former being norms that can be either fulfilled or not fulfilled, and the latter being norms that can be fulfilled to different extent. Principles are regarded as optimization imperatives, and their weighing should result in the formation of norms for decision in the sense of E. Ehrlich. In addition, the article reveals how R. Alexy's theory of norms corresponds to the theory of such forms of application of law as subsumption under the rule and weighing of principles. It is important that R. Alexy's theory of discourse is not integrative in the sense of combining subsumption and weighing, since subsumption is understood as an internal justification, while weighing is viewed as a subsidiary external justification of a legal decision.

Relational technique is referred to in the article as a combined methodology, which focuses, on the one hand, on the preparation of an abstract, a complex expertise opinion (votum), and a decision (H. Daubenspeck and others), and, on the other hand, - on the ability to draw up a simple expertise opinion in the expertise style of processing a legal case. A simple expertise opinion regards only substantive law, whereas a complex one relates to both substantive and procedural law. Modern relational technique dates back to the second half of the XIX century and is still active today.

The article emphasizes that the involvement of the accomplishments of R. Alexy's argumentative jurisprudence in relational technique should be welcomed. This is due to the fact that firstly, the model of such jurisprudence, which is non-integrative in the above sense, is quite simple and does not create insurmountable difficulties in transferring it from the theoretical field to the practical plane of educational methodology. Secondly, argumentative jurisprudence does offer better opportunities for the development of relational technique through deontological practical concepts rather than axiological or other concepts.

Key words: juridical methodology, theory of juridical argumentation, R. Alexy, H. Daubenspeck, deontological practical concepts, duty or obligation, rules and principles, weighing of principles, theory of rational juridical discourse, norms for decision, normative dimension, analytical dimension.

Постановка проблеми. Розвиток юридичної методології в останні два минулі і в поточному столітті відбувається навколо так званих «практичних понять» в сенсі Г. Г. фон Врігта, які розподіляються на деонтологічні, аксіологічні та антропологічні практичні поняття. Причому перші два види практичних понять мають нормативну природу, а останні, можливо з деякими застереженнями, - емпіричну.

Про сучасну реляційну техніку можна сказати, що вона тільки в майбутньому зможе належним чином взяти до уваги релевантні аспекти трьох видів практичних понять, на основі яких можливий подальший прогрес такої техніки. Згадані практичні поняття в описаному контексті можна розглядати як разом, так і окремо. Так виникає актуальна тема для дослідження, яка зводиться передусім до розгляду відношення реляційної техніки і деонтологічних практичних понять. Актуальність теми підвищується, якщо при цьому будуть залучатися й інші практичні поняття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Реляційна техніка, як складова частина юридичної методології в Україні, привертає до себе дедалі більшу увагу. Так, низка публікацій О.Г. Степенюка дозволяє утворити уявлення про те, як в реляційній техніці застосовується матеріальне право. Реляційна техніка є предметом дослідження й інших вітчизняних та іноземних авторів, до яких зараховуються: Г. Даубеншпек, В. В. Трутен, Р. А. Майданик, С. В. Савчук, В. Г. Савчук, А. Г. Павлюк, Л. Гуссек, П. Катко, П. Заттельмахер, В. Зірп, В. Шушке, Н. А. Гураленко, К.-Ф. Штукенберг, Ф. Ранієрі, Хр. Фішер та ін.

Питання про деонтологічні практичні поняття є елементом теорії юридичної аргументації, зокрема теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі, яка сама є основою для загальної теорії права, тобто для філософії, теорії і соціології права. Це веде до того, що коло авторів, які (так чи інакше) аналізують деонтологічні практичні поняття, тобто практичні поняття, які орієнтовані на поняття обов'язку, є доволі широким. Йдеться про таких авторів, як: Р. Алексі, С. І. Максимов, Т. І. Дудаш, О. О. Уварова, Д. О. Бочаров,

М. І. Козюбра, С. П. Рабінович, А. А. Козловський та ін. Відкритим питанням, однак, виявляється питання, яке винесене нами в заголовок цієї статті, тобто питання про деонтологічні основи реляційної техніки.

Мета статті – оцінити перспективи залучення деонтологічних практичних понять до сучасної реляційної техніки. Для досягнення цієї мети слід розглянути такі питання, як: яка теорія норм та відповідна їй теорія форм застосування права використовуються в теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі, та які перспективи залучення здобутків цих теорій до сучасної реляційної техніки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання оцінки перспектив залучення деонтологічних практичних понять до сучасної реляційної техніки ґрунтується на понятті практичних понять та їх поділі на три частини, який був запропонований Г. Г. фон Врігтом, якого можна вважати засновником деонтичної логіки. Так, практичні поняття – це предмет правової науки як практичної дисципліни: правова наука є насамперед практичною дисципліною, оскільки її керівне питання гласить, що саме є повинним в дійсних або вигаданих випадках [1, с. 26]. Можна виділити три виміри правової науки: аналітичний, емпіричний і нормативний. [1, с. 23] Нас цікавить передусім нормативний вимір. Причому відразу потрібно застерегти, що цей вимір слід розуміти не в сенсі Г. Кельзена, як це було б звично в Україні, а в сенсі Р. Алексі. Так, на думку останнього, в *нормативному* вимірі йдеться, – поза межами простого повідомлення про те, що саме може бути зібрано в емпіричному вимірі як позитивно чинне право, – про керівництво і критику правової практики, передусім практики ухвалення суддівських вироків. Для нього конститутивним є питання, яке рішення є правильним у конкретному випадку у разі взяття за основу позитивно чинного права. У всіх спірних випадках відповідь на це питання включає в себе оцінки того, хто відповідає. Це зіштовхує правову догматику з проблемою раціональної обґрунтованості ціннісних суджень. [1, с. 25]. Власне кажучи, науковий підхід Р. Алексі, реалізований в його теорії раціонального юридичного дискурсу і на який ми далі будемо опиратися, є інтегративним, тобто таким, що враховує всі три виміри права. Проте, передусім цей підхід є, за словами самого Р. Алексі, «нормативно-аналітичним». [2, с. 33]

На думку фон Врігта, практичні поняття розпадаються на три групи: групи деонтологічних, аксіологічних і антропологічних понять. Прикладами *деонтологічних* понять є веління, заборона, дозвіл і право на дещо. Спільним для цих понять є те, що їх можна звести до деонтичного основного поняття, поняття веління або належного. *Аксіологічні* поняття, всупереч цьому, характеризуються тим, що їхнім основним поняттям є не веління чи належне, тобто, як можна ще сказати, не поняття обов'язку, а поняття добра або доброго. Прикладами *антропологічних* понять є, нарешті, поняття волі, інтересу, потреби, рішення і дії. [1, с. 126]

Якщо виходити з накиданого поділу на три частини вимірів права і практичних понять, то легко встановити вирішальну відмінність між поняттям принципу і поняттям цінності. Принципи, за словами Р. Алексі, – це веління певного роду, а саме веління оптимізації. Як веління, вони належать до деонтологічної сфери. Цінності, всупереч цьому, потрібно віднести до аксіологічного рівня [1, с. 127]. Причому аналіз і принципів, і цінностей буде належати, на нашу думку, до нормативного виміру права в сенсі Р. Алексі, що пояснюється, зокрема, тим, що поряд із деонтологічними нормами існують аксіологічні норми [1, с. 132]. І принципи, і критерії оцінювання, тобто цінності, можуть виконувати окреслену вище Р. Алексі нормативну функцію обґрунтування ціннісних суджень. Тому не даремно Р. Алексі говорить, що теорія принципів – це теорія цінностей, очищена від хистких припущень [1, с. 18].

Так, виникає проблема про визначення ролі в сучасній реляційній техніці так званих «деонтологічних практичних понять» в сенсі Г. Г. фон Врігта, тобто таких понять, які орієнтуються на поняття обов'язку, або, інакше кажучи і точніше, на поняття веління, заборони, дозволу і права на дещо в цілому і загалом, а конкретно на поняття принципів та зважування як форми застосування норм, яка кореспондує поняттю принципів як веління оптимізації, які є предметом теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі.

Теорія раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі як теорія деонтологічних практичних понять і як теорія зважування принципів належить до сучасного, – так званого «реалістичного» на противагу «традиційному вченню», – методологічного напрямку, про який Я. Шредер, провідний німецький історик юридичної методології, зазначає, що згідно з новою позицією, сенс закону – це всього тільки один із багатьох аргументів для вирішення казусу. Формально це уявлення веде до того, що тлумачення закону уже не трактується заради себе самого, а всього тільки залучається в рамки теорії аргументації, яка сягає понад це, і, отже, втрачає також «прогалина закону» своє дотеперішнє значення. Найважливішою в періоді після 1945 року є творчість Роберта Алексі. Матеріально тепер цей погляд спрямовується на речі, які поза сенсом закону визначають юридичне рішення. Він розвивається передусім вченням, яке ми називатимемо «*реалістичним*» напрямком теорії юридичного вирішення. Він перебуває під впливом такого, що зростає з 1960-их років відкриття до правової дійсності. Відомими репрезентантами є передусім і також Йозеф Ессер, Мартін Кріле і Фрідріх Мюллер. [3, с. 182]

Нас далі буде цікавити тільки оригінальна теорія принципів, яка імплікує і теорію зважування. Тобто, як вже сказано вище, інтерес буде становити теорія зважування принципів Р. Алексі. Так, той же Я. Шредер говорить, що нове вчення розвивалося тільки з кінця 1970-их років, коли в Німеччині стали відомими деякі статті американського теоретика права Рональда Дворкіна. В Німеччині ці міркування запозичує передусім Роберт Алексі і розвиває далі, з-поміж іншого, розрізнення Дворкіним «принципів» і

«правил». Відтоді нова «теорія принципів» присутня також в німецькій правовій науці. Характерним для «принципів» повинно бути те, що вони різко відрізняються від простих «правил» права. Дворкін пояснив, що принципи, інакше, ніж правила, не втрачають свою чинність, якщо вони стають якось незастосовними в конкретному випадку; принципи можуть вступати в колізію один з одним і тоді все залежить від їхньої відносної ваги. Алексі підхоплює ці міркування. Принципи є начебто всього тільки більш-менш виконуваними. Натомість правила можуть бути тільки або виконані, або не виконані. Отже, принципи – це лише «веління оптимізації». Наприклад, – це було предметом «Лебах-присуду» Федерального конституційного суду – принцип свободи радіоповідомлення (ст. 5 I 2 Основного Закону Німеччини) не є безмежним, а есентуально обмежується принципом захисту особистості (ст. 2 I разом з 1 I Основного Закону Німеччини) [3, с. 162-164].

Якщо викладене вище передати словами самого Р. Алексі, то йдеться про те, що вирішальним моментом для розрізнення правил і принципів є те, що *принципи* – це норми, які велють, щоб щось було реалізовано якомога вищою мірою відносно правових і фактичних можливостей. Принципи є, згідно з цим, *веліннями оптимізації*, які характеризуються тим, що вони можуть бути виконані в різному ступені, і що велена міра їхнього виконання залежить не тільки від фактичних, але й від правових можливостей. Область правових можливостей визначається зворотними принципами і правилами.

Всупереч цьому, *правила* є нормами, які завжди тільки або можуть бути виконані, або не виконані. Якщо правило чинне, то тоді велено робити саме те, що воно вимагає, не більше і не менше. Отже, правила містять *запровадження* в просторі фактично і юридично можливого. Це означає, що розрізнення між правилами і принципами є якісним розрізненням, а не розрізненням за ступенем. Кожна норма є або правилом, або принципом. [1, с. 75-77] Останню тезу слід розуміти так, що у Р. Алексі і правила, і принципи є нормами. Тобто норми – це правила і принципи. Причому, правила – це норми, які можуть бути або виконані, або не виконані, а принципи – це норми, які можуть бути виконані різною мірою.

Свою теорію принципів, основи якої закладені в «Теорії основних прав», яка була вперше опублікована в 1985 році, Р. Алексі доповнює і модифікує в пізніших публікаціях. Слід виділити передусім статтю «Формула ваги», в якій йдеться про введення арифметичної формули ваги, яка має допомогти належним чином використати на практиці наведені вище положення теорії принципів [4], статті про ідеальне і реальне належне, в яких йдеться про аналітичний бік нормативної теорії принципів [5; 6], статтю про правильність права, в якій розвивається відмічена вище Я. Шредером опозиція «сене – претензія» [7], а також й деякі інші публікації (наприклад: [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; та ін.]

Що стосується процедури зважування, то Р. Алексі виступає проти тези про те, що зважування є нераціональною процедурою. Так, він зазначає, що проти концепту зважування раз у раз наводився відвід, що він не є методом, який уможливує раціональний контроль. Цінності і принципи регулюють своє застосування не самі. Тому зважування полишалось б на добру волю того, хто зважує. Там, де починається зважування, контроль нормами і методами начебто припиняється. Відкривається простір для суддівського суб'єктивізму і децизіонізму. Ці відводи, вважає Р. Алексі, є вдалими тією мірою, якою ними сказано, що зважування не є процедурою, яка нагально призводить до точно одного результату в кожному випадку. Однак, вони не є влучними тією мірою, якою із цього робиться висновок, що зважування не є раціональною або є ірраціональною процедурою. Колізії принципів можуть бути розв'язані за допомогою закріплення умовного відношення переваги. Як приклад Р. Алексі наводить Лебах-присуд, в якому Федеральний конституційний суд розв'язав колізію між захистом особистості (P_1) і свободою повідомлення телерадіомовлення (P_2) завдяки тому, що він припустив перевагу P_1 у випадку «повторного телевізійного повідомлення про тяжкий злочин, яке уже не покривається актуальним інтересом в інформації» і яке «наражає на небезпеку ресоціалізацію злочинця» (C_2). Отже, він висунув положення преференції з формою:

$$(1) (P_1 \mathbf{P} P_2) C_2.$$

Згідно з колізійним законом із цього впливає правило:

$$(2) C_2 \rightarrow R,$$

яке постановляє за умови C_2 правовий наслідок P_1 (R). [1, с. 143] Відзначимо, що тут йдеться про норми для вирішення в сенсі Є. Ерліха (див. [11, с. 33]). Ранні ідеї щодо процедури зважування Р. Алексі також розвиває в пізніших публікаціях [16; 17; та ін.].

Отже, можна зробити проміжний висновок, що теорія раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі – це сучасний методологічний напрям, в центрі уваги якого перебувають деонтологічні практичні поняття як елемент нормативного виміру права, а також який приділяє увагу аналітичному виміру права. Особливістю цієї теорії, яку можна називати аргументативною юриспруденцією, є дуальна теорія норм, базисом якої є розрізнення правил і принципів. У першому випадку йдеться про норми, які можуть бути або виконані, або не виконані, а в другому – про норми, які можуть бути виконані різною мірою. Принципи при цьому вважаються веліннями оптимізації, зважування яких має завершуватися формуванням норм для вирішення в сенсі Є. Ерліха.

Теорії норм Р. Алексі кореспондує теорія таких форм застосування права, як субсумція під правило і зважування принципів. Дискурстеорія Р. Алексі не є інтегративною в сенсі сполучення субсумції і зважування, оскільки субсумція в ній розуміється як внутрішнє виправдання, а зважування – як субсидіарне зовнішнє виправдання правового рішення (про поняття внутрішнього і зовнішнього виправдання в сенсі Є.

Врублевські див. [11, с. 17-18]).

Реляційна техніка – це комбінована навчальна методика, яка зосереджена, з одного боку, на підготовці реферату, складного експертного висновку (вотума) і присуду (Г. Даубеншпек [18], В. Шушке [19] та ін.), а з іншого боку, – на вмінні складати простий експертний висновок в експертному стилі опрацювання правової справи. Простий експертний висновок стосується тільки матеріального права, складний – як матеріального, так і процесуального.

Сучасною реляційною технікою можна вважати реляційну техніку з другої половини XIX століття і дотер. Це пояснюється переходом від письмового судового процесу до усного, який відбувається в Німеччині в XIX столітті. Додатково можна врахувати роки життя (1831-1915) Германа Даубеншпека, автора стандартного посібника з реляційної техніки, перше видання якого мало місце в 1884 році, коли згаданий перехід вже відбувся.

Питання про історію реляційної техніки, в т.ч. історію експертного стилю опрацювання правової справи, досліджували такі автори, як: Л. Гуссек [21], К.-Ф. Штукенберг [22], Ф. Ранієрі [23], Хр. Фішер [24, с. 347-388] та ін., зокрема в Україні – О. Г. Степенюк [25], Р. А. Майданик [26], В. В. Трутень [28; 29] та ін. Нам достатньо навести таке загальне уявлення про те, що таке реляційна техніка: йдеться про як простий, як і доцільний організаційний захід для поділу праці в колегіально укомплектованих органах, які виносять вироки: справа, яка вирішується в колегії, готується одним або двома доповідачами (референтами) і пропонується іншим так, щоб вони були здатні ухвалити щодо цього обґрунтоване рішення. Ця призначена для колег доповідь (Bericht) (реляція) дотримувалася певної схеми, в якій потрібно було викладати релевантні питання. Складовою частиною цих реляцій завжди була, – оформлена за правилами класичної риторики, – доповідь справи (*species facti*) з історією процесу і витягом із документів, експертний висновок, який веде до пропозиції рішення і який був структурований акціонно-юридично, отже, запитував про позовні вимоги, про конклюдентність (*Schlüssigkeit*), доведення і заперечення (*quae sit actio? an sit fundata? an sit probata? an sit exceptione elisa?*), – майже до сьогодні відома послідовність. Обмеження розв'язанням, необхідним для вирішення окремої справи, є практичною потребою, оскільки мета реляції полягала в тому, щоб позбавити решту членів колегії читання часто надзвичайно об'ємних актів і, отже, заощадити час. (К.-Ф. Штукенберг) [23, с. 169-170].

Після цього можна перейти власне до питання про те, як деонтологічні практичні поняття, а отже, і теорія зважування принципів Р. Алексі, можуть стати основою для сучасної реляційної техніки.

Особливістю теорії зважування принципів є те, що таке зважування має закінчуватися формуванням норми для вирішення в сенсі Є. Ерліха. Прикладом такої норми зі згаданого Лебах-присуду є таке положення:

«Отже, у цілому повторне телевізійне повідомлення про тяжку злочинну дію, яке уже не покривається зацікавленістю в актуальній інформації, недопустиме у будь-якому разі тоді, коли воно наражає на небезпеку ресоціалізацію злочинця.» [11, с. 33]

Не важко помітити, що таке положення є здатною бути залученою до субсумції правовою нормою (або правилом в сенсі Р. Дворкіна чи Р. Алексі), оскільки в ній можна виділити умови застосування і елементи цих умов, а також відповідний правовий наслідок. Р. Алексі вважає такі норми долученими до позитивного права нормами (про теорію долучених норм див. [1, с. 57-63]).

Такий підхід теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі веде до того, що процедура зважування і справді може розумітися в реляційній техніці як субсидіарний елемент цієї техніки, а результат зважування може бути використаний за правилами реляційної техніки, про які говорить, як наведено вище, К.-Ф. Штукенберг.

Отже, залучення здобутків аргументативної юриспруденції Р. Алексі до реляційної техніки потрібно втати, оскільки, по-перше, неінтегративна в зазначеному вище сенсі модель такої юриспруденції є доволі простою, що не створює непереборних труднощів в перенесенні її з абстрактної і теоретичної площини в конкретну і практичну площину навчальної методики. По-друге, аргументативна юриспруденція і справді пропонує кращі можливості для розвитку реляційної техніки за рахунок деонтологічних практичних понять, а не аксіологічних чи інших.

Висновки. Теорія раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі є оптимальним посередником між деонтологічними практичними поняттями і реляційною технікою, що пояснюється її нормативно-аналітичним характером взагалі і орієнтуванням передусім на деонтологічні практичні поняття зокрема, яке відбувається на основі теорії зважування принципів, деонтологічна природа якої не тільки очевидна, але й належно обґрунтована Робертом Алексі.

Головним потенційним внеском теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі до реляційної техніки можна вважати теорію зважування принципів як велич оптимізації, причому тому, що її результатом є формування здатних до субсумції, а, отже, і для використання в рамках реляційної техніки норм для вирішення в сенсі Є. Ерліха. Це призводить до того, що результат зважування принципів може бути відразу залучений до реляційної техніки, а сам процес зважування принципів може бути субсидіарною складовою реляційної техніки, яка має місце поряд з реляційною технікою, а не у власне її середині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Alexy R. Theorie der Grundrechte. 1. Aufl. Baden-Baden : Nomos-Verlagsgesellschaft, 1985. 548 S.

2. Alexy R. Theorie der juristischen Argumentation. Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1991. 435 S.
3. Schröder J. Recht als Wissenschaft. Geschichte der juristischen Methodenlehre in der Neuzeit (1500-1990). Bd. 2 1933-1990. 3., überarb. und wesentlich erw. Aufl. München : C.H. Beck, 2020. XVIII, 347 S.
4. Alexy R. Die Gewichtsformel. Gedächtnisschrift für Jürgen Sonnenschein : 22. Januar 1938 bis 6. Dezember 2000 / Jickeli, Joachim. Berlin, 2003. S. 771-792.
5. Alexy R. Ideales Sollen. Grundrechte, Prinzipien und Argumentation : Studien zur Rechtslehre Robert Alexys / Laura Clérico, Jan-Reinard Sieckmann. Baden-Baden, 2009. S. 21-38.
6. Alexy R. Ideales Sollen und Optimierung. Rechtsstaatliches Strafrecht : Festschrift für Ulfrid Neumann zum 70. Geburtstag / Saliger, Frank. Heidelberg, 2017. S. 17-30.
7. Alexy R. Recht und Richtigkeit. The reasonable as rational? On legal argumentation and justification ; Festschrift for Aulis Aarnio / ed. by Werner Krawietz ... Berlin, 2000. S. 3-19.
8. Alexy R. Idee und Struktur eines vernünftigen Rechtssystems. Rechts- und Sozialphilosophie in Deutschland heute. Stuttgart, 1991. S. 30-44.
9. Alexy R. Eine diskurstheoretische Konzeption der praktischen Vernunft. Rechtssystem und praktische Vernunft ; Vol. 1 / Alexy, Robert. Stuttgart, 1993. S. 11-29.
10. Alexy R. Zum Begriff des Rechtsprinzips. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 177-212.
11. Alexy R. Die logische Analyse juristischer Entscheidungen. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 13-51.
12. Alexy R. Rechtssystem und praktische Vernunft. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 213-231.
13. Alexy R. Juristische Interpretation. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 71-92.
14. Alexy R. Hauptelemente einer Theorie der Doppelnatur des Rechts. Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie. 2009. Bd. 95. S. 151-166.
15. Alexy R. Begriff und Geltung des Rechts. Erweiterte Neuauflage. Freiburg im Breisgau : Verlag Karl Alber, 2020. 250 S.
16. Alexy R. On balancing and subsumption: A structural comparison. Ratio Juris. 2003. Vol. 16. Iss. 4. Pp. 433-449.
17. Alexy R. Abwägung, Verfassungsgerichtsbarkeit und Repräsentation. Politik und Recht / hrsg. von Michael Becker und Ruth Zimmerling. Wiesbaden, 2006. S. 250-258.
18. Daubenspeck H. Referat, Votum und Urtheil eine Anleitung für praktische Juristen im Vorbereitungsdienst. Berlin : Vahlen, 1884. VIII, 146 S.
19. Schuschke W. Zivilrechtliche Arbeitstechnik im Assessorexamen. Bericht, Votum, Urteil, Aktenvortrag. 35., neu bearb. Aufl. auf Grundlage des 1884 von Hermann Daubenspeck begr. und in der Folge von Paul Sattelmacher, Paul Lüttig, Gerhard Beyer und Wilhelm Sirp bearb. Werkes. München : Vahlen, 2013. XXII, 492 S.
20. Katko P. Bürgerliches Recht : schnell erfaßt. 6., überarb. und aktualisierte Aufl. Berlin [u.a.] : Springer, 2006. 323 S.
21. Gusseck L. Zu Relation und Rationalität richterlichen Entscheidens. Festschrift für Ulrich Spellenberg. München, 2010. S. 83-98.
22. Stuckenberg C.-F. Der juristische Gutachtenstil als cartesische Methode. Georg Freund et. al. (Hrsg.): Grundlagen und Dogmatik des gesamten Strafrechtssystems. FS für W. Frisch. Berlin, 2013. S. 165-186.
23. Ranieri F. Relationstechnik. Ueding G. Historisches Wörterbuch der Rhetorik, Bd. 7: Pos-Rhet. Tübingen, 2005. S. 1157-1161.
24. Fischer C. Topoi verdeckter Rechtsfortbildungen im Zivilrecht. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007. XXVI, 611 S.
25. Степенюк О. Г. Герман Даубеншпек і реляційна техніка : періодизація історії реляційної техніки в Німеччині. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 13-14 серпня 2021 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 10-13.
26. Майданик Р. А. Методика вирішення юридичного казусу в приватному праві Німеччини та України. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 52-58.
27. Трутень В. В. Експертний стиль опрацювання цивільної справи: німецький приклад та його пояснення. *Науковий вісник Чернівецького університету* : Зб. наук. праць. Вип. 628. Правознавство. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. С. 87-89.
28. Трутень В. В. Експертний стиль опрацювання цивільної справи: про можливість використання в вітчизняній правовій методології. *Науковий вісник Чернівецького університету* : Зб. наук. праць. Вип. 644. Правознавство. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. С. 68-70.

29. Тругень В. В. Експертний стиль опрацювання цивільної справи: німецький підхід. Науковий вісник *Чернівецького університету* : Зб. наук. праць. Вип. 636. Правознавство. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. С. 65-68.

REFERENCES:

1. Alexy, R. (1985). *Theorie der Grundrechte*. [Theory of fundamental rights]. 1 Aufl. 548. [in Deutsch].
2. Alexy, R. (1991). *Theorie der juristischen Argumentation. Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung*. [Theory of legal argumentation. The theory of rational discourse as a theory of legal reasoning]. 435. [in Deutsch].
3. Schröder, J. (2020). *Recht als Wissenschaft. Geschichte der juristischen Methodenlehre in der Neuzeit (1500-1990)*. [Law as a science. History of legal methodology in modern times (1500-1990)]. Bd. 2 1933-1990. 3., überarb. und wesentlich erw. XVIII, 347. [in Deutsch].
4. Alexy, R. (2003). *Die Gewichtsformel. Gedächtnisschrift für Jürgen Sonnenschein* : 22. Januar 1938 bis 6. Dezember 2000. [The weight formula. Memorial for Jürgen Sonnenschein: January 22, 1938 to December 6, 2000]. 771-792. [in Deutsch].
5. Alexy, R. (2009). *Ideales Sollen. Grundrechte, Prinzipien und Argumentation*. [Ideal should. Fundamental rights, principles and reasoning]. *Studien zur Rechtslehre Robert Alexys*. 21-38. [in Deutsch].
6. Alexy, R. (2017). *Ideales Sollen und Optimierung. Rechtsstaatliches Strafrecht*. [Ideal should and optimization. Constitutional criminal law]. *Festschrift für Ulfrid Neumann zum 70. Geburtstag*. 17-30. [in Deutsch].
7. Alexy, R. (2000). *Recht und Richtigkeit. The reasonable as rational? On legal argumentation and justification*. [Law and correctness. The reasonable as rational? On legal argumentation and justification]. *Festschrift for Aulis Aarnio*. 3-19. [in Deutsch].
8. Alexy, R. (1991). *Idee und Struktur eines vernünftigen Rechtssystems*. [Idea and structure of a reasonable legal system] *Rechts- und Sozialphilosophie in Deutschland heute*. 30-44. [in Deutsch].
9. Alexy, R. (1993). *Eine diskurstheoretische Konzeption der praktischen Vernunft*. [A discourse-theoretical conception of practical reason]. *Rechtssystem und praktische Vernunft*. Vol.1. 11-29. [in Deutsch].
10. Alexy, R. (1995). *Zum Begriff des Rechtsprinzips*. [On the concept of the legal principle]. *Recht, Vernunft, Diskurs: Studien zur Rechtsphilosophie*. 177-212. [in Deutsch].
11. Alexy, R. (1995). *Die logische Analyse juristischer Entscheidungen*. [The logical analysis of legal decisions]. *Recht, Vernunft, Diskurs: Studien zur Rechtsphilosophie*. 13-51. [in Deutsch].
12. Alexy, R. (1995). *Rechtssystem und praktische Vernunft*. [Legal system and practical reason]. *Recht, Vernunft, Diskurs: Studien zur Rechtsphilosophie*. 213-231. [in Deutsch].
13. Alexy, R. (1995). *Juristische Interpretation*. [Legal interpretation]. *Recht, Vernunft, Diskurs: Studien zur Rechtsphilosophie*. 71-92. [in Deutsch].
14. Alexy, R. (2009). *Hauptelemente einer Theorie der Doppelnatur des Rechts*. [Main elements of a theory of the dual nature of law]. *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie*. Bd. 95.151-166. [in Deutsch].
15. Alexy, R. (2020). *Begriff und Geltung des Rechts*. [Concept and validity of law]. *Erweiterte Neuausgabe*. Freiburg im Breisgau : Verlag Karl Alber. 250. [in Deutsch].
16. Alexy, R. (2003). *On balancing and subsumption. A structural comparison*. *Ratio Juris*. Vol. 16. Iss. 4. 433-449. [in English].
17. Alexy, R. (2006). *Abwägung, Verfassungsgerichtsbarkeit und Repräsentation*. [Balancing, constitutional jurisdiction and representation]. *Politik und Recht*. 250-258. [in Deutsch].
18. Daubenspeck, H. (1884). *Referat, Votum und Urtheil : eine Anleitung für praktische Juristen im Vorbereitungsdienst*. [Presentation, Voting and Verdict: A Guide for Practicing Lawyers in the Preparatory Service]. VIII, 146. [in Deutsch].
19. Schuschke, W. (2013). *Zivilrechtliche Arbeitstechnik im Assessorexamen. Bericht, Votum, Urteil, Aktenvortrag*. [The robot is in the civil law according to attestation. Now, the voice is heard, the file is ready]. 35., neu bearb. Aufl. auf Grundlage des 1884 von Hermann Daubenspeck begr. und in der Folge von Paul Sattelmacher, Paul Lüttig, Gerhard Beyer und Wilhelm Sirp bearb. Werkes. XXII, 492. [in Deutsch].
20. Katko, P. (2006). *Bürgerliches Recht: schnell erfaßt*. [Civil law: quickly grasped]. 323. [in Deutsch].
21. Gussek, L. (2010). *Zu Relation und Rationalität richterlichen Entscheidens*. [On relation and rationality decision]. *Festschrift für Ulrich Spellenberg*. 2010. 83-98. [in Deutsch].
22. Stuckenberg, C.-F. (2013). *Der juristische Gutachtenstil als cartesische Methode*. [The legal expert opinion style as a Cartesian method]. *Grundlagen und Dogmatik des gesamten Strafrechtssystems*. FS für W. Frisch. 165-186. [in Deutsch].
23. Ranieri, F. (2005). *Relationstechnik*. [Relations technique]. *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, Bd.7. 1157-1161. [in Deutsch].
24. Fischer, C. (2007). *Topoi of hidden legal training in civil law*. XXVI, 611. [in Deutsch].
25. Stepeniuk, O. H. (2021). *Herman Daubenspeck i reliaziina tekhnika : periodyzatsiia istorii reliaziinoi tekhniki v Nimechchyni*. [Hermann Daubenspeck and the relational technique: periodization of the history of the relational technique in Germany]. *Aktualni pytanni pravovoi teorii ta yurydychnoi praktyky : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, Ukraina, 13-14 serpnia 2021 r.)*. Odesa : HO «Prychornomorska fundatsiia prava». 10-13. [in Ukrainian].

26. Maidanyk, R. A. (2014). Metodyka vyrishennia yurydychnoho kazusu v pryvatnomu pravi Nimechchyny ta Ukrainy. [The method of solving a legal case in the private law of Germany and Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. T. 155. 52-58. [in Ukrainian].

27. Truten, V.V. (2012). Ekspertnyi styl opratsiuvannia tsyvilnoi spravy: nimetskyi pryklad ta yoho poiasnennia. [Expert style of processing a civil case: a German example and its explanation]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu : Zb. nauk. prats. Vyp. 628. Pravoznavstvo*. 87-89. [in Ukrainian].

28. Truten, V. V. (2012). Ekspertnyi styl opratsiuvannia tsyvilnoi spravy: pro mozhlyvist vykorystannia v vitchyzniani pravovii metodolohii. [Expert style of processing a civil case: about the possibility of using it in domestic legal methodology]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zb. nauk. prats. Vyp. 644. Pravoznavstvo*. 68-70. [in Ukrainian].

29. Truten, V.V. (2012). Ekspertnyi styl opratsiuvannia tsyvilnoi spravy: nimetskyi pidkhid. [Expert style of processing a civil case: the German approach]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zb. nauk. prats. Vyp. 636. Pravoznavstvo*. 65-68. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 25.05.2023